

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексеєнко М.Д. Капітал банку: питання теорії і практики: Монографія. К.: КНЕУ, 2002. 276 с.
2. Банківська справа: Учеб. / Под ред. Колесникова В.І., Кроливецької Л.П. М.: Фінанси і статистика, 1998. 302 с.
3. Банківський менеджмент: Навч. посібник / Кириченко О., Гіленко І., Ятченко А. К.: Основа, 1999. 259 с.
4. Вовчак О., Скаско О., Стасів А. Банківський нагляд. Л.: Новий Світ-2000, 2005. 480 с.
5. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – Львів: Центр Європи, 1997. 803 с.
6. Кириченко О., Гіленко І., Роголь С., Сиротян С., Немой О. Банківський менеджмент: Навчальний посібник / К.: Знання-Прес, 2002. 438 с.
7. Основні показники діяльності банків України. URL: <https://bank.gov.ua/>
8. Остапишин Т.П. Основи банківської справи: Курс лекцій. К.: МАУП, 1999. 112 с.
9. Полфреман Д., Форд Ф. Основи банківської справи / Пер. з англ. М.: ИНФРА, 1996. 297 с.
10. Рід Е., Коттер Р., Гілл Е., Сміт Р. Комерційні банки / Пер. з англ. М.: Космополіс, 1991. 418 с.
11. Синки Дж. Управління фінансами в комерційному банку / Пер. з англ. М.: Cataplexy, 1994. 264 с.

УДК 347.73

Перепелиця М.О.
*доктор юридичних наук,
професор кафедри фінансового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

СУТНІСТЬ ПОДАТКОВОГО КОНФЛІКТУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ДОЮРИСДИКЦІЙНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ

У статті проаналізовано сутність понять «податковий конфлікт», «податковий спір», обставини їх виникнення та особливості змісту. Особлива увага приділена альтернативним засобам врегулювання податкових конфліктів, які застосовуються у США та Європейському Союзі. Автор досліджує переваги доюрисдикційних процедур врегулювання податкових конфліктів та обґрунтовує перспективи їх розвитку в Україні, а також розглядає сучасний стан цього інституту у нашій державі.

Ключові слова: податковий конфлікт, податковий спір, платники податків, контролюючий орган, акт заперечення, доюрисдикційне врегулювання, адміністративний порядок, судовий порядок, посередництво, податкові правовідносини.

Перепелиця М.А. СУЩНОСТЬ НАЛОГОВОГО КОНФЛИКТА И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО ДОЮРИДИЧЕСКОГО УРЕГУЛИРОВАНИЯ

В статье анализируется сущность понятий «налоговый конфликт», «налоговый спор», обстоятельства их возникновения и особенности содержания. Особое внимание уделяется альтернативным способам урегулирования налоговых конфликтов, применяемым в США и Европейском Союзе. Автор исследует преимущества доюрисдикционных процедур урегулирования налоговых конфликтов и обосновывает перспективы их развития в Украине, а также рассматривает современное состояние этого института в нашем государстве.

Ключевые слова: налоговый конфликт, налоговый спор, плательщики налогов, контролирующий орган, акт возражения, доюрисдикционное урегулирование, административный порядок, судебный порядок, посредничество, налоговые правоотношения.

Perpelitsa M.A. THE ESSENCE OF THE TAX CONFLICT AND THE PROSPECTS FOR ITS PRE – LEGAL SETTLEMENT

The article analyzes the essence of the concepts “tax conflict”, “tax dispute”, the circumstances of their occurrence and the specifics of the content. Particular attention is paid to alternative ways of settling tax conflicts in the US and the European Union. The author explores the advantages of pre-legal procedures for resolving tax conflicts and justifies the prospects for their development in Ukraine, and also considers the current state of this institution in our state.

Keywords: tax conflict, tax dispute, taxpayers, controlling body, objection, pre-legal settlement, administrative procedure, judicial order, mediation, tax legal relations.

Постановка проблеми. Податкові правовідносини за своєю суттю завжди є та будуть суперечливими та потенційно конфліктними для головних сторін – держави в особі контролюючих органів та платників податків. У цих правовідносинах стикаються публічний та власний інтереси осіб. Публічний інтерес, тобто інтерес держави, полягає у прагненні якомога більшого та швидшого поповнення публічних фондів за рахунок податків, зборів, мит, внесків, штрафів тощо. Приватний інтерес, носіями якого є платники податків, навпаки, виражається у бажанні зменшити податковий тиск усіма можливими засобами для того, щоб максимально зберегти свою власність, гроші, майно від зазіхань владних суб'єктів. Такий стан речей у більшому чи меншому ступені властивий для будь якої держави – як економічно розвинутої, так і такої, де мають місце кризові явища у економіці. Але є і різниця.

У країні, де платники податків реально відчують результати від сплачених податків у вигляді підвищення соціального рівня життя загалом, фінансова дисципліна також має більш високий рівень дотримання. Якщо ж платники податків розуміють, що держава, посилюючи податковий тиск, у відповідь тільки погіршує становище суспільства – відповідно знижується і рівень виконання податкових норм (причини – корупція, необхідність обслуговувати зовнішній державний борг, коли кошти від підвищених сплачених податків спрямовуються не на фінансування потреб людей, а на погашення відсотків за позиками тощо). Остання ситуація ще більше загострює конфлікт, що може у будь-який час спалахнути між платниками податків та контролюючими органами.

Безумовно, держава має у своєму арсеналі досить широкий спектр засобів примусу для виконання

платниками своїх фінансових зобов'язань, щорічно посилює їх та доповнює. Але, як уже було доказано практикою, посилення відповідальності за порушення фінансового (податкового) законодавства, підвищення штрафів, розроблення більш витончених механізмів відбирання власності у платників через інститут примусового погашення податкового боргу дає короткочасні результати, а у подальшому, навпаки, приводить до втрати бюджетом значного обсягу надходжень, тому що, як доказав Артур Лаффер, узагальнюючи конкретні показники практики, підвищення податкового тиску більш ніж на 25–27% приводить до відтоку надходжень до бюджетів (посилюються процеси ухилення від сплати податків, платники вважають за краще перенести свою господарську діяльність в інші держави з меншим податковим тиском та більш передбачуваною податковою політикою або стають банкрутами тощо).

У такій ситуації необхідно і правильно використати інший шлях вирішення проблеми. У Україні доцільно було б розвинути інститут доюрисдикційного врегулювання податкових конфліктів, де у протилежних за своїми інтересами сторін з'явиться можливість налагодити у деякому сенсі партнерські відносини, посилити співробітництво одне з одним, а головне – кожна зі сторін буде відчувати, що використання такої процедури врегулювання податкового конфлікту є для нею більш вигідним, ніж адміністративний чи судовий порядок. У межах такої процедури головним моментом також є бажання учасників швидко розв'язати конфлікт, що виник у податкових правовідносинах. В Україні такий інститут ще тільки починає розвиватися, але його існування у інших державах уже довело свою ефективність та результативність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вищезазначеній проблемі приділяли увагу такі вчені, як Н.В. Сухарева, Д.Б. Орахелашвілі, О.О. Овсянніков, В.М. Свириденко, М.В. Цветков та інші. Однак, на нашу думку, аналіз питання доюрисдикційного врегулювання податкових конфліктів саме з позицій перспектив його розвитку в Україні, переваг такого інституту перед юрисдикційними засобами (судовим та адміністративним) дасть змогу більш ефективно вдосконалити систему відносин між платниками податків та контролюючими органами у сфері сплати податків та погашення податкового боргу.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження переваг альтернативного способу вирішення податкових конфліктів (спорів), обґрунтування їх необхідності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж перейти до розгляду питання щодо перспектив доюрисдикційного врегулювання податкових конфліктів, необхідно визначитися із сутністю поняття «податковий конфлікт», обставинами його виникнення та наслідками, які він далі породжує.

Етимологія слова «конфлікт» передбачає обов'язкову різнополюсність позицій сторін. Слово «конфлікт» походить від латинського «conflictus», що означає зіткнення сторін, думок, сил [1, с. 632]. Причина будь-якого правового конфлікту полягає в переконанні однієї зі сторін цього конфлікту, що поведінка іншої неправомірна, в основі чого також лежить зіткнення думок та різнополюсність позицій. Віднесення правового конфлікту до податкового має місце тоді, коли він виникає в межах саме податкових правовідносин, як правило, з приводу нарахування та сплати податків, зборів, штрафів. Податковий конфлікт виникає у зв'язку з уявленням однієї

зі сторін конкретного податкового правовідношення про те, що її права порушуються чи якимось чином обмежуються діями іншої сторони.

Податковий конфлікт у деякому сенсі має відповідну спільну сутність з адміністративним конфліктом, тому що «виникає у зв'язку з управлінською діяльністю владного органу з приводу здійснення ним виконавчих та розпорядчих функцій» [2, с. 52]. Тобто контролюючі органи під час реалізації своїх обов'язків, пов'язаних із нарахуванням та сплатою податків, зборів, штрафів, здійснюють саме виконавчі та розпорядчі функції. Але є і суттєва ознака, яка чітко відмежовує податковий конфлікт від адміністративного. Про неї слушно зазначає О.М. Горбунова: «Владно-майновий характер типовий і для певних адміністративних правовідносин (конфіскація і реквізиція, адміністративні грошові штрафи, перехід у державну та муніципальну власність безгосподарного майна). Однак ці правовідносини виникають, змінюються і припиняються в процесі управлінської діяльності держави, не пов'язаної безпосередньо з фінансовою діяльністю, з надходженням грошових коштів у бюджет держави» [3, с. 43]. Тобто податковий конфлікт має свій вузький предмет дії, сферу розповсюдження.

Досліджуючи сутність податкового конфлікту, буде правильно виділити риси, які його характеризують як окремий та «самостійний» вид правового конфлікту:

1. Правовідносини, з яких виникає податковий конфлікт, виникають у процесі фінансової діяльності держави, а саме на першій її стадії – обов'язкової акумуляції грошових коштів.

2. Податковий конфлікт ґрунтується, як правило, на матеріальних підставах, тобто виникає з приводу грошей – податків, зборів, штрафів.

3. У податковому конфлікті завжди присутній суб'єкт, що наділений державно-владними повноваженнями. Він виникає у зв'язку з реалізацією контролюючим органом функцій, пов'язаних з нарахуванням та сплатою податків, зборів, штрафів.

4. Конфлікт, що виникає з податкових правовідносин, – це протиріччя з приводу прав та обов'язків суб'єктів податкового права, оскільки змістом будь-яких правовідносин є права та обов'язки сторін.

5. Податковий конфлікт характеризується негативним ставленням одного із суб'єктів конкретних податкових правовідносин до юридичного факту, що став основою для виникнення, зміни чи припинення податкових правовідносин.

6. Податковий конфлікт – це розбіжності сторін, які за суб'єктним складом знаходяться у відносинах влади і підпорядкування, а їх майнові і процесуальні відносини засновані на юридичній рівності.

Остання ознака потребує пояснення. Справа в тому, що правові відносини, що діють у межах податкового конфлікту, спочатку виникають саме як імперативні, тому що виникають за ініціативою владного суб'єкта. Але ця імперативність діє тільки на стадії виникнення. Предметом будь-якого податкового конфлікту завжди є матеріальний спір, тобто майнові відносини, в межах яких сторони є вже юридично рівними. І саме цей момент так званої «диспозитивності» у податковому конфлікті необхідно використовувати для того, щоб розв'язати його у межах доюрисдикційної процедури, використовуючи всі механізми переговорного процесу. Саме юридична рівність сторін податкового конфлікту дає змогу вирішити його без звернення до уповноважених органів влади. Таким чином, з моменту виник-

нення розбіжностей наявні між сторонами відносини влади і підпорядкування набувають іншого характеру; наявність у цих правовідносинах суб'єкта, наділеного владними повноваженнями, не зумовлює виникнення відносин підпорядкування. Тут правами рівною мірою володіють обидві сторони.

Внаслідок податкового конфлікту виникає податковий спір. Д.Б. Орехалашвілі визначає податковий спір як передане на розгляд уповноваженому юрисдикційному органу протиріччя між учасниками правовідносин, пов'язане з нарахуванням та сплатою податків, з приводу взаємних прав та обов'язків, а також умов їх реалізації, що потребує його вирішення на основі правової оцінки умовних прав сторін та перевірки законності дій владно-уповноваженого суб'єкта [4, с. 47]. С.В. Овсянніков визначає податковий спір як юридичний спір, який вирішується компетентним органом державної влади у встановленій законом формі між державою, з однієї сторони, та іншими учасниками податкових правовідносин – з іншої, пов'язаний з нарахуванням та сплатою податків [5, с. 78]. Отже, податковий спір – це конкретна юридична ситуація, в основі якої лежить протиріччя між платниками податків, з однієї сторони, і органами державної влади – з іншої, що виникає з приводу застосування податкової норми щодо сплати податків та зборів. Вирішується така ситуація в адміністративному або у судовому порядку. Але практиці, що склалася у інших країнах світу, відомий також інший шлях вирішення податкових спорів. Йдеться про інститут доюрисдикційного врегулювання податкових конфліктів. Це так звані «альтернативні правила» узгодження податкового спору між суб'єктами.

Можливість застосування доюрисдикційної форми врегулювання податкових конфліктів спрямована на спонукання платником уповноваженого державного органу (контролюючого) до відповідної поведінки, при цьому останній не використовує владні повноваження у тому обсязі, в якому вони застосовуються під час адміністративного чи судового вирішення конфліктної ситуації у податкових правовідносинах. Доюрисдикційне врегулювання податкових конфліктів – це процедура, застосування якої дає змогу оперативно вирішувати виникаючі податкові конфлікти, не доводячи вирішення спору до судового або адміністративного розгляду.

В Україні досить детально врегульовані питання вирішення податкових конфліктів у судовому чи адміністративному порядку, тоді як інститут альтернативних правил узгодження податкових спорів практично не розвинений, але потреба у його існуванні вже є. Вважаємо, що основою для інституту доюрисдикційного вирішення податкових конфліктів в Україні повинен бути інститут права на звернення та претензійний порядок досудового врегулювання господарських спорів.

Згідно із Законом України «Про звернення громадян» від 5.10.2016 р. [6], під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або в усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги. Пропозиція (зауваження) – це звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави та суспільства.

Заява (клопотання) – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їхніх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб а також висловлення думки щодо поліпшення їхньої діяльності. Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо. Скарга – це звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових осіб.

Важливим при цьому також є положення щодо рішень, дій або бездіяльності в управлінській сфері, які можуть бути оскаржені. До таких належать такі рішення, дії або бездіяльність, внаслідок яких порушено права і законні інтереси чи свободи громадянина (групи громадян); створено перешкоди для здійснення громадянином його прав і законних інтересів чи свобод; незаконно покладено на громадянина якінебудь обов'язки або його незаконно притягнуто до відповідальності.

Якщо аналізувати наведені види звернень з позиції дослідження можливостей доюрисдикційного врегулювання податкових конфліктів, то слід зазначити, що застосовуватися у таких податкових правовідносинах можуть тільки пропозиції та клопотання.

Порядок їх подання і розгляду регламентується лише загальним законодавством про звернення громадян, і якщо контролюючий (податковий) орган у процесі розгляду пропозиції чи клопотання переконується, що якийсь із його актів (рішень), дії або бездіяльність посадових осіб можуть спричинити порушення прав платника податків, то подальша відміна такого акта або здійснення певних дій чи, навпаки, утримання від їх здійснення може розглядатися як врегулювання податкового конфлікту без звернення до юрисдикційного органу. Але практика вирішення податкових конфліктів таким шляхом, тобто через інститут звернення громадян, також практично не використовується у нашій державі.

Як правило, іноді платник податків намагається використати доюрисдикційну процедуру вирішення податкового спору, викладаючи свої заперечення в акті після проведення перевірки контролюючим органом. Такий акт заперечення вважається саме доюрисдикційним механізмом і ще не входить в адміністративну процедуру вирішення спору, а є, у деякому сенсі, тільки її початком. На стадії розгляду такого акта у платника податків та податкового органу є ще можливість домовитися без застосування адміністративної процедури.

Так, відповідно до п. 86.7 ст. 86 Податкового кодексу України, у разі незгоди платника податків або його представників з висновками перевірки чи фактами і даними, викладеними в акті перевірки, вони мають право подати свої заперечення протягом 5 робочих днів із дня, наступного за днем отримання акта. Контролюючий орган зобов'язаний розглянути акт заперечення протягом 7 робочих днів і надати відповідь платнику податків. При цьому сам платник податків має право брати участь у розгляді його акта та надавати відповідні документи [7]. Зрозуміло, що якщо у межах розгляду акта заперечення платника податків платник та контролюючий орган вирішують спір, то необхідність у подаль-

шому оскарженні податкових повідомлень, рішень або рішень перевірки, прийнятих контролюючим органом, відмінюється – чи то адміністративний, чи судовий порядок. Така процедура буде вважатися доюрисдикційним шляхом вирішення податкового конфлікту. Але тільки такої процедури в Україні, безумовно, недостатньо для того, щоб ефективно та швидко вирішувалися непорозуміння між платниками податків та податковими органами.

Зрозуміло, що з розвитком суспільних відносин відбувається розвиток і податкових правовідносин. І, як уже зазначалося, використання тільки імперативного методу регулювання таких відносин є недостатнім, особливо в останній час. Тому, окрім методу владних приписів, усе більшого застосування набувають такі моделі поведінки, як переговори, посередництво, стимулювання, погодження, рекомендації тощо. Застосування таких методів дає суб'єктам можливість розширити варіанти своєї поведінки з метою вирішення податкового конфлікту ще до початку використання юрисдикційних процедур. Тобто і у платників податків, і у контролюючих осіб, що задіяні у процесі збору податків, підвищується інтерес саме до таких варіантів вирішення податкового спору. І це не випадково. Адже доюрисдикційне врегулювання має свої переваги.

Перш ніж зазначити ці переваги, слід перелічити загальноприйняті варіанти доюрисдикційного вирішення податкового конфлікту, які вже застосовуються в американській та європейській правових системах. У США їх називають «альтернативні засоби врегулювання спорів». До них належать:

1) Переговори – врегулювання спору безпосередньо сторонами без участі інших осіб.

2) Посередництво – врегулювання спору за допомогою незалежного нейтрального посередника, котрий сприяє досягненню сторонами угоди.

3) Арбітраж – вирішення спору за допомогою незалежної нейтральної особи – арбітра, який виносить обов'язкове для сторін рішення. Ця форма є досить поширеною й означає врегулювання суперечки за допомогою посередника-арбітра, який у разі недосягнення сторонами угоди уповноважений вирішити спір у порядку арбітражного.

4) Мінірозгляд. Такий вид вирішення спору, як правило, часто застосовується для невеликих платників податків, спір для яких не є досить запутаним та важким. Він отримав назву від зовнішньої схожості з судовою процедурою і є урегулюванням суперечки за участі керівників організацій та третьої незалежної особи, що очолює слухання справи.

Взагалі платники податків самостійно обирають будь-які з названих способів вирішення спору, але з урахуванням суб'єктивного права, яке порушене, характеру протиправної поведінки іншої особи, практики, що склалася з аналогічних питань.

Форми вирішення податкових спорів без втручання юрисдикційних органів вже стали невід'ємним елементом правових систем США та Європейського Союзу і виникли як альтернатива правосуддю, тому що останнє є досить формалізованим, дорого коштує та може займати багато часу. А всі ці фактори не становлять інтересу ані для платника податків, ані для податкових органів.

Як бачимо, головною ознакою доюрисдикційних засобів врегулювання податкових конфліктів є участь у такому врегулюванні третьої незалежної особи. Елементи цих трьох основних видів комбінуються в різноманітні варіанти. Так, переговори майже завжди є частиною будь-якої іншої процедури.

Слід зазначити, що під час застосування таких доюрисдикційних варіантів врегулювання податкових конфліктів йдеться про відповідне делегування державою третім особам своїх владних повноважень. Але якщо це виправдовує себе – то чому би і ні. Наприклад, йдеться про такі ситуації, що досить часто мають місце у практиці, коли податковий спір між платниками та контролюючими органами може тривати роками. Це нікому не вигідно. Ні державі в особі податкових органів, яка прагне якомога скоріше одержати відповідні грошові суми до бюджету (податки, штрафи), ні платникам, для яких довга тривалість вирішення спору може обернутися ще більшими сумами штрафів, пені або інфляційним знеціненням їхніх грошей тощо.

Отже, переваги альтернативного способу вирішення податкових спорів вже не викликають ні у кого сумнівів. До них слід віднести такі:

1) Цей інститут є вигідним засобом для звільнення перевантаженої судової системи від великої кількості нескладних та дрібних справ, що також забирають багато часу у суддів.

2) Цей інститут є економним для учасників спору та вигідним з матеріальної позиції, оскільки оплата послуг адвоката, податкового юриста для платника може досить дорого коштувати, а може ще виникнути потреба у проведенні експертиз, аудиту. Стоєво податкового органу у разі програшу справи необхідно буде відшкодувати шкоду. Так, наприклад, в Україні шкода, завдана платнику податків неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи контролюючого органу, відшкодовується за рахунок коштів державного бюджету, передбачених для фінансування цього органу, незалежно від вини цієї особи. А далі посадова або службова особа контролюючого органу несе перед державою відповідальність у порядку регресу в розмірі виплаченого з бюджету відшкодування через неправомірні рішення, дії чи бездіяльність цієї посадової особи [7, п. 21.3 – 21.4 Ст. 21]. Якщо загалом враховувати, що обидві сторони сплачують відповідні судові витрати, то навіть виграш справи може не покрити реальних витрат.

3) Економія часу для всіх сторін процесу. Доюрисдикційні засоби вирішення спору можуть займати від одного дня до місяця, але не роки, як це можливо в судовій системі. Часто тривалість процесу залежить від сторін, які за своєю угодою можуть встановити кінцеву дату вирішення конфлікту.

4) Важливим моментом є конфіденційність. На відміну від судової чи адміністративної процедури, альтернативні засоби не супроводжуються протоколюванням, слухання справи проводиться у закритих засіданнях, держава не контролює цей процес.

5) Можливість сторін самостійно контролювати процедуру розгляду. Іноді розгляд справи в суді приводить до того, що сторони втрачають контроль над своїм спором (а вже і хотіли б його вирішити одне з одним). Його подальша доля залежить в основному від процесуальних правил, суддів, адвокатів. В альтернативних процедурах сторони завжди є активними учасниками процесу і впливають на нього на будь-якій стадії.

6) Психологічний аспект. Застосування доюрисдикційних засобів врегулювання податкових конфліктів сприяє збереженню поважних відносин та продовженню ділової співпраці між сторонами, тоді як змагальний судовий механізм лише загострює та поглиблює протиріччя між ними. У кінцевому підсумку сторони можуть розійтися лютими ворогами.

Вважаємо, що доюрисдикційні процедури врегулювання податкових спорів мають перспективи свого розвитку і в Україні. Адже всі перелічені вище переваги такої процедури, що притаманні США та країнам Європейського Союзу, цілком мають стосунок і до нашої країни. Безумовно, не потрібно їх зовсім бездумно копіювати, але використати такий позитивний досвід було би правильним. Під час вивчення цього досвіду слід уважно проаналізувати такі питання: які типи процедур потрібно відносити до альтернативних; якою кваліфікацією повинна володіти особа для того, щоб бути спроможною врегулювати спір; хто повинен визначати цю кваліфікацію, який саме державний орган; який вид контролю необхідно застосувати за особами, що є посередниками або арбітрами у вирішенні такого роду спорів тощо.

Висновок з проведеного дослідження. Таким чином, в Україні потрібно поступово вводити інститут доюрисдикційного врегулювання податкових конфліктів, який має свої переваги над іншими засобами

вирішення податкових спорів та сприяє підвищенню ефективності відносин між платниками податків та податковими органами з приводу сплати податків або погашення податкового боргу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гуревич М.А. Право на иск. М.: АН СССР, 1949. 115 с.
2. Сухарева Н.В. Сущность административно-правовых споров // Юристъ. № 10. 1999. 185 с.
3. Горбунова О.Н. Финансовые правоотношения, их особенности и виды // Финансовое право: Учебник / Под ред. Проф. О.Н. Горбуновой. М.: Юристъ, 1996. 400 с.
4. Орахелашвили Д.Б. Понятие налоговых споров и отдельные направления их разрешения. М.: 2004. Юристъ. 185 с.
5. Овсянников А.А. Совершенствование отдельных элементов налоговой системы России как фактор экономического развития хозяйствующих субъектов. М. ; Юрид. Лит. 2004. 189 с.
6. Про звернення громадян: Закон України від 05. 10. 2016 р. // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 47. Ст. 256.
7. Податковий кодекс України станом на 1 лютого 2018 р. Харків. Право. 2018 р.

УДК 336

Підчоса Л.В.
аспірант

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки
Міністерства економічного розвитку і торгівлі України*

ДІЄВА МОДЕЛЬ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ

У сучасних умовах, функціонування економіки України значною мірою детерміновано територіальним розвитком, що характеризується трансформацією міжбюджетних відносин. У цьому контексті особливої актуальності набувають питання вдосконалення політики соціально-економічного розвитку територіальних об'єднань шляхом побудови ефективної моделі міжбюджетних відносин. Аналіз міжбюджетних відносин країн світу дасть змогу сформувати власну модель міжбюджетних відносин в Україні і сприятиме формуванню власної, поміркованої і результативної бюджетної стратегії. Дієва система міжбюджетних відносин допомагатиме підвищити ефективність використання державних коштів, сприятиме досягненню результативності політики Уряду, цільовому та ефективному використанню бюджетних коштів, соціально-економічному розвитку територіальних об'єднань, а також оптимізації структури бюджетних видатків.

Ключові слова: міжбюджетні відносини, демократизація суспільства, територіальний розвиток, бюджет, бюджетні кошти, бюджетна система.

Подчоса Л.В. ЭФФЕКТИВНАЯ МОДЕЛЬ МЕЖБЮДЖЕТНЫХ ОТНОШЕНИЙ КАК УСЛОВИЕ ЭФФЕКТИВНОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В современных условиях функционирование экономики Украины в значительной мере детерминировано регулированием территориального развития. На современном этапе перманентных изменений и трансформации межбюджетных отношений в Украине особую актуальность приобретают вопросы совершенствования социально-экономического развития территориальных объединений. Анализ международного опыта построения межбюджетных отношений даст возможность сформировать собственную модель межбюджетных отношений в Украине и эффективную и рациональную бюджетную стратегию. Создание эффективной системы межбюджетных отношений приведет к повышению эффективности использования государственных средств, достижению результативности политики правительства, целевому и эффективному использованию бюджетных средств, социально-экономическому развитию территориальных объединений, а также к оптимизации структуры бюджетных расходов, что является условием реструктуризации бюджетной системы и демократизации общества.

Ключевые слова. Межбюджетные отношения, демократизация общества, территориальное развитие, бюджет, бюджетные средства, бюджетная система.

Pidchosa L.V. EFFICIENT INTERGOVERNMENTAL FISCAL RELATIONS STANDARD AS A CONDITION FOR EFFECTIVE BUDGETING

The functioning of Ukrainian economy determined by regulation of spatial development. Issues of improvement of the socio-economic development have become one of the topical discussion at the present stage of development of the country. The analysis of the intergovernmental fiscal relations countries across the globe will allow to build own model of intergovernmental fiscal relations in Ukraine and also can lead to formulate an effective budget strategy. As an efficient intergovernmental fiscal relations lead to increase the efficiency of public funds' use, achieve government policy effectiveness, use budget funds properly and efficiently, to increase socio – economic development and optimize the structure of budget expenditure, which is the important condition for restructuring the budget system and democratization of the society.

Keywords intergovernmental fiscal relations, democratization of the society, spatial development, budget, budget funds, budget system.